

Yttrande över PM Anmälningssplikt för skogsbruksåtgärder i urskog och gammal skog samt krav för A-landsstatus i förnybartdirektivet

Er beteckning LI2025/01288, LI2025/01286, LI2024/01029

Syftet med aktuellt PM är att ge en svensk definition av "gammal skog" knutet till Förordning om ändring i förordningen (1998:904) om anmälan för samråd.

Sammanfattning

Att staten och markägarna i samverkan bevarar de biologiskt mest värdefulla skogarna är en viktig ansats som gynnar den svenska skogs- och lantbruksnäringen. Bevarandet av en variation av livsmiljöer med hög biologisk mångfald bidrar till ett landskap som är bättre rustat för klimatförändringar. Det är i förlängningen gynnsamt för såväl virkesproduktion som bevarandenaspekter. Länssstyrelsen Östergötland vill gärna lyfta fram värdet av att såväl gammal skog som urskog, naturskog och naturskogsartad skog (oavsett exakt ålder) samt skogsbeten behandlas i ett sammanhang och med relevanta definitioner.

För många naturtyper med hög biologisk mångfald är bevarandevärdena hävdberoende, det gäller exempelvis trädrika betesmarker och skogsbeten. Hävden inkluderar periodiska uttag av träd och buskar för att bibehålla en grad av solinstrålning till marken och områdets flora och fauna. Uttag av träd och buskar som bränslesortiment kan vara en nödvändig faktor för att få ekonomi i hållbar skötsel av värdefulla naturtyper. Det är viktigt att fortsatt hävd och lågintensivt brukande inte försvåras av att begreppet "gammal skog" likställs med orörda naturmiljöer.

Länssstyrelsen Östergötland vill uppmärksamma risken med att ett generellt begrepp som "gammal skog" knyts till strikta kriterier, efter att tidigare handlat om främst skog äldre än 120-140 år (Skogsstyrelsens rapport 2024/09 sidan 25). Om anledningen är att tillhandahålla mer avverkningsbar skog i åldern 120-160 år bör det

skrivas i klartext. Det finns risk för framtida begreppsförvirring om begreppet "gammal skog" med föreslagna kriterier knyts till en specifik förordning så som föreslås: "Med gammal skog avses i denna förordning... osv" trots att "gammal skog" liksom urskog och naturskog även kommer omtalas i många andra sammanhang.

Länsstyrelsen Östergötland vill uppmärksamma att det i förnybartdirektivet räknas upp även andra värden än urskog och "gammal skog" från vilket biobränslen inte får komma, nämligen: "Skog och annan trädbevuxen mark med stor biologisk mångfald... osv" samt områden som utsetts för naturskyddssyften eller för att "skydda sällsynta, hotade eller utrotningshotade ekosystem eller arter". Det sistnämnda skulle exempelvis kunna avse många nyckelbiotoper och trädklädda betesmarker. Övriga delar med stor biologisk mångfald kan dels omfatta skogar i åldern 120-160 år, förutsatt vissa kvalitéer, samt naturskogar i vidare bemärkelse.

Länsstyrelsen Östergötland tolkar syftet med detta PM som lösningen av en enskild fråga, nämligen uppfyllande enligt förnybartdirektivet. Flera andra angränsande ansvarsområden som uppfyllande av CBD (Konventionen om biologisk mångfald) och restaureringsförordningen m.m. uppfylls eventuellt inte. Sammantaget kan en inriktning på bevarande av endast urskog och gammal skog få följder för den samlade skogsföretagsamheten och för skogens tillstånd i ett föränderligt klimat.

Synpunkter på PM skogsbruksåtgärder i urskog etc

3.3 Begreppet naturskog behandlas inte utförligt i PM:et. Det är svårt att förstå om detta begrepp är lämpligt omhändertaget och inkluderat i förslaget eller ej. I regeringens anvisningar till Skogsstyrelsen (Rapport 2024/09) framgår att kriterierna inte ska definiera kategorin naturskog. Det framstår som oklart vad som är syftet med det ställningstagandet och varför begreppet naturskog inte utreds lika grundligt som urskog. Naturskog är ett etablerat begrepp som återkommer inom bland annat svensk tillämpning av Natura 2000.

En stor del av Sveriges skyddsvärda skogar brukar anses vara naturskog men sällan urskog. Kommissionens riktlinjer för naturskog är i de flesta avseenden samma som för urskog. För att varken Sverige, skogsägarna eller certifieringsorganen ska agera i strid med A-landskriterier kan även begreppet naturskog behöva behandlas och omfattas av detta författningsförslag.

4.2 (sid 26) Här skriver författaren att "risken för att urskog ska avverkas utan att detta uppmärksammas vid avverkningen är låg". Länsstyrelsen Östergötland delar uppfattningen att risken för avverkning av urskog visserligen är låg eftersom denna skogstyp är mycket sällsynt, däremot är det hög risk att motsvarande värden i naturskog, naturskogsartad skog samt gammal skog påverkas.

Även lågintensivt brukad skog som exempelvis aktiva skogsbeten eller områden med skogsbetesvärden innehåller eller kan innehålla delvis samma naturvärden som urskogsfragmenten. De är dessutom i vissa trakter avgörande för att urskogens och naturskogens arter ska finnas kvar i den omfattning som ett hållbart skogsbruk och miljömålet levande skogar kräver (avseende förbindelse (konnektivitet) mellan naturtyper).

4.1 När det gäller exempelvis skogsbeten så behöver inte selektiv avverkning i gammal skog medföra en negativ påverkan på den ekologiska funktionaliteten. Just genom fortsatt plockhuggning och/eller luckhuggning kan naturvärden och livsmiljöer i skogen tvärtom bevaras och förstärkas. I Östergötland kan viktiga delar av "gammal skog" finnas inom länets lågintensiva skogsbrukssystem såsom i skärgården.

Sid 7 (4§ 2a) Tidsaspekten för mängd liggande död ved är satt till minst ett år. Denna del av definitionen kan ha förbisett förekomsten av områden med produktiv skog som drabbas av olyckor som storm eller översvämning. Då kan det ibland ta längre tid än ett år att reda upp skadorna. Särskilt vid storskaliga katastrofer kan volymerna vara för stora för självverksamma skogsägare och traktens avverkningsmaskiner räcker heller inte till. En annan aspekt på detta kriterie är att det kan vara oklart vilka fallna respektive brutna träd som faktiskt är vid liv eller inte.

4.3 Åldern 80 år som tidrymd för vilken det inte ska ha utförts skogsbruksåtgärder ter sig i överkant som ett krav för att en skog ska kunna betraktas som gammal. Ur naturvärdessynpunkt kan cirka 30 år eller möjligen, i en del fall, upp mot 50 år vara mer rimlig.

Sid 7-8 (5§) Överväg om ett skogsbestånd i sig självt – och definitivt i ett landskapsperspektiv tillsammans med andra gamla skogar – kan vara tillräckligt stort även vid mindre areal än tre hektar tallskog och 10 hektar granskog. Detta särskilt om landskapets topografi hjälper

till att motverka negativa kanteffekter. Dessa gränsvärden kan vara för högt satta.

Sid 37 Bedömning gör att om urskog och gammal skog inte avverkas bör Sverige vara ett A-land enligt förnybartdirektivet. Men vad gäller om naturskog avverkas?

5.2 Länsstyrelsen Östergötland är frågande till bedömningen att skog med konstaterad biologisk mångfald är säkrad genom definitionen att urskog och skog >160 år gammal skyddas. En mycket stor del av kända biologiska värden finns i exempelvis åldrarna 120-140 år och skulle om vi uppfattar saken rätt inte omfattas av dessa definitioner.

Det är positivt om myndigheternas service i form av kartläggning och rådgivning i dessa frågor samtidigt möts upp av stora markägare och småskogsbrukets organisationer. Det finns behov av att de aktivt utvecklar sin egen förmåga till naturvärdesbedömning. Ett gemensamt och målinriktat ansvar och arbete behövs för att lyfta fram de områden som inte får skadas om A-landskriterierna ska fortsätta gälla.

Synpunkter på Skogsstyrelsens underlag (Rapport 2024/09)

2.3 Länsstyrelsen Östergötland önskar en betydligt mer underbyggd motivering och underlag till varför 160 år valts som en ålder för "gammal skog" i södra Sverige. I Skogsstyrelsens rapport framgår att man i andra sammanhang exempelvis kring miljömålet Levande skogar och i biotopskyddsarbetet använt andra åldersanknutna nivåer. Gammal skog beskrevs enligt sidan 25, första stycket, som att den grundtyevägda medelåldern i beståndet uppnått 120 år i boreonemoral och nemoral region.

För Östergötland är dessa beståndsåldrar (160 år m fl) för högt satta. Även betydligt lägre åldrar har avgörande inslag av höga naturvärden, till exempel 120-140 åriga skogar med inslag av äldre kvarstående träd och död ved. Det finns även ett problem i att "gammal skog" som lämnats i avsatt form växer till sig med ett yngre underskikt. På sikt sänker det medelåldern till en mindre kontroversiell ålder för avverkning trots stora värden för biologisk mångfald.

2.3 (sid 25, 1:a stycket) Det påtalas av Skogsstyrelsen att det finns en stor risk för begreppsförvirring på grund av att somliga begrepp

redan har etablerats inom delar av skogssektorn. De nämner även att begrepp översatts från andra språk och att detta ibland gjorts bättre eller sämre sett till uttryckets ursprungliga innebörd och kontext.

2.6 Förslag till klassificeringskriterier är mycket invecklade. Det riskerar att försvåra såväl myndighetsarbete som markägares vilja att göra rätt. Syftet är i grunden att inte avverka eller på ett skadligt sätt nyttja skogar med höga naturvärden. Detta har under lång tid kunnat undvikas med stöd av exempelvis myndigheternas klassificering av nyckelbiotoper, naturtyper enligt Natura 2000 samt värdekärnor inom strategi för formellt skydd av skog och i trädklädda betesmarker.

2.6.1 (bland annat sid 23 överst) Gamla träd är på vissa marker klena vilket gör att ett grundyte-styrt mått kan bli missvisande. Det kan kompletteras eller ersättas med volymvägd medelålder eller noggrann bestämning av ett områdes äldsta träd. (Även detta anknyter till problemet att "gammal skog" som lämnats i avsatt form växer till sig med ett yngre underskikt som på sikt sänker medelåldern).

3.1 (sidan 46) Föreslagen lydelse i författningsförändring i andra stycket är "*Med gammal skog avses ett skogsbestånd eller skogsområde av mycket hög ålder,*" osv. I en senare föreslagen lydelse (sidan 59) anges att "*Med mycket hög ålder avses*" Tall minst 200 år i södra Sverige. Gran minst 180 år i södra Sverige. Detta motsäger, eller blir åtminstone inte tydligt, jämfört med ålderskriterierna på sidan 33 (grundytevägd medelålder >160 år i södra Sverige m.m).

Det kan vara olämpligt att "kräva" att gammal skog ska vara av mycket hög ålder vilket mot denna bakgrund kan tolkas som >200 år i södra Sverige. Förslagen kan leda till komplicerade diskussioner när det ska avgöras om det är grundytevägd ålder eller ålder på ett särskilt skikt av viktiga träd. Förslagen kan även leda till att biologiskt viktiga skogsobjekt utan "mycket hög ålder" på bestånd- eller trädindividnivå förkastas eller förbises. Istället för "mycket hög ålder" kan eventuellt "hög ålder" användas men åldern bör då vara lägre än 160 år för södra Sverige.

3.1.6 (sidan 114) Sett till miljömålet Ett rikt odlingslandskap och alla de miljöersättningar som utgår till Sveriges lantbrukare framstår det som felaktigt att naturlig gräsmark med stor biologisk mångfald i

Sverige endast skulle kunna återfinnas i fjällmiljö. Samma resonemang återkommer på sidan 134 i meningen om att "skogsbiomassa från naturlig gräsmark ej bedöms vara relevant för svenska förhållanden". Detta bedöms vara felaktigt sett till pågående markanvändning, skötsel och restaurering av ängs- och betesmarker. Uttag av träd och buskar som bränslesortiment är en etablerad del av hållbar skötsel av många hävdade gräsmarker med höga biologiska värden där igenväxningsvegetation behöver tas bort emellanåt.

Avslutande meningar

Länsstyrelsen Östergötland föreslår att förslaget anpassas för att även innefatta naturskog och säkrar att förslaget uppfyller åtaganden inte bara inom förnybarhetsdirektivet utan även inom Konventionen för biologisk mångfald och restaureringsförordningen. Det är även viktigt att förslagen stämmer med intentionerna i den skogsutredning som nyligen presenterats. Det behöver framgå vad valet av just 160 eller 180 års ålder grundar sig på, särskilt med anledning av att en ur- eller naturskog präglad av naturliga störningar är naturligt olikåldrig och sällan uppnår en beståndsålder på 180 år.

Länsstyrelsen Östergötland anser att det finns oklarheter i om dessa förslag på ett tillräckligt sätt bidrar till att uppfylla A-landskriterier eftersom andelen skog som i förslagen anses skyddsvärd inte omfattar naturskog och skog i åldern 120-160 år med höga naturvärden. Enligt vetenskapliga rön tycks det inte möjligt att skapa ett hållbart landskap om ytterligare delar av återstående gröna infrastruktur i södra Sveriges skogar försvinner. Skogsstyrelsen har i sina underlag definierat gammal skog som en delmängd på cirka hälften av den naturskog/naturskogsartade skog som bedöms finnas.

Länsstyrelsen Östergötland vill uppmärksamma om det, för att bibehålla A-landsstatus, även behövs anmälningsplikt för övriga delar av punkt 3 redovisad på sidan 57-58 i EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV (EU) 2023/2413 av den 18 oktober 2023 om ändring av direktiv (EU) 2018/2001, förordning (EU) 2018/1999 och direktiv 98/70/EG vad gäller främjande av energi från förnybara energikällor, och om upphävande av rådets direktiv (EU) 2015/652

b) Skog och annan trädbevuxen mark med stor biologisk mångfald som är rik på arter och inte skadad och som den relevanta behöriga myndigheten har konstaterat ha stor biologisk mångfald, om det inte tillhandahålls bevis för att produktionen av dessa råvaror varit oskadlig ur naturskyddssynvinkel.

c) Områden som utsetts

i) i lag eller av den relevanta behöriga myndigheten för naturskyddssyften, om det inte finns belägg för att råvaruproduktionen varit oskadlig ur naturskyddssynvinkel, eller

ii) för att skydda sällsynta, hotade eller utrotningshotade ekosystem eller arter som är erkända i internationella avtal eller ingår i förteckningar som utarbetats av mellanstatliga organisationer eller av Internationella naturskyddsunionen, förutsatt att de erkänts i enlighet med artikel 30.4 första stycket, om det inte finns belägg för att råvaruproduktionen varit oskadlig ur naturskyddssynvinkel”.

De som medverkat i remissvaret

Beslutet har fattats av avdelningschef Jonas Källming med naturvårdshandläggare Jens Johannesson som föredragande och medverkan av enhetschef Marina Verbova, naturvårdshandläggare Marika Sjödin och lantbrukskonsulent Anders Eliasson.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.